L. Annaeus Seneca, *Apocolokyntosis*. Edidit Renata Roncali. Leipzig, Bibliotheca Teubneriana 1990, XXXIV + 60 pp.

Rozsahem nevelký, ale obsahově zajímavý a z textověkritického hlediska komplikovaný a náročný spisek L. Annaea Seneky nalezl odborně fundovanou editorku v osobě R. Roncaliové. O problémech, spojených s novým moderním vydáním tohoto Senekova textu, svědčí nejen rozsah kritického aparátu, převyšujícího často na jedné stránce svým rozsahem vlastní text, ale i obšírná předmluva, zaměřená právě na charakteristiku a konkrétní stav rukopisů. Bohatý je i soupis stylistických testimonií z jiných autorů, resp. ostatních Senekových děl, i připojený filologický komentář. Záslužný je i soupis slov, v němž jsou hvězdičkou označeny výrazy v jiných Senekových spisech se nevyskytující. Většinou jde o vlastní jména, ale vyskytnou se i výrazy jako horologium, mapalia, municeps, nummulariolus či praeputium. Nový svazek je takto vítaným obohacením Teubnerovy knihovny řeckých a římských autorů a důležitým příspěvkem, resp. východiskem k hlubšímu poznání Senekovy dikce a jejího dobového i tradičního kontextu.

Jan BURIAN

František Matýsek, *Etruština*. Vyškov, vl. nákl. 1990, 1 000 výtisků, 251 str., brož. (forma skripta), cena 90 Kčs.

Tato recenzovaná práce teologa F. Matýska (1919-1990), kterou lze přiřadit k neustále se opakujícím pokusům rozřešit tzv. záhadu etruštiny pomocí klíče, tj. najednou beze zbytku a jednou provždy, představuje hmatatelný důkaz toho, proč je oblast výzkumu etruštiny v očích klasických filologů značně zdiskreditována.

V čem spočívá zde předložené autorovo "rozluštění" etruštiny? Podle jeho představy má etruština svůj původ v *"drobných podřečí starojónského nářečí v Malé Asii"* (s. 11). Tito "Starojónové" se dostali v VIII stol. př. n. l. po moři do budoucí Etrurie, kde se *"vědomně odcizili jak pevninským Řekům, tak sousedním jihoitalským kolonistům řeckým Kýmé a okolí, a fonetikou své řeči se více přiblížili semitským jazykům ... hlavně svým punským spojencům na protilehlém břehu"* (s. 10). Co se týče rozluštění etruštiny samé, autor se zde vrací v podstatě již k mnohokrát zcela a rozhodně vyvrácené hypotéze pocházející od opata L. Lanziho (1789), že etruština je genealogicky příbuzná řečtině. Zároveň však neuvádí ani nikoho z celé řady těch, kteří se před ním pokoušeli tuto překonanou hypotézu znovu oživit (např. W. Corssen, W. Deecke, S. Bugge, U. Coli, A. I. Charsekin, Z. Jelinčič aj.), ani z těch, kteří zkoumali zcela racionálně jen vzájemné historické kontakty těchto dvou jazyků (např. M. Hammarström, E. Fiesel, G. Devoto, C. de Simone aj.). Jak dál samo z práce vysvítá, nikoho z nich ani nezná. Pro autora je totiž

charakteristická absolutní neznalost jakékoliv příslušné odborné literatury. Jeho sporadické citace literatury se vztahují pouze na populární práce, jako např. J. Burian – B. Mouchová, *Záhadní Etruskové* (Praha 1966) nebo W. Keller, *Etruskové* (Praha 1974). Zároveň jako pramen mu však slouží i Kollárova *Staroitalia slavjanská* (Wien 1853), které se obvzlášť často dovolává.

Při svém "luštění" pak autor zcela libovolně rozkládá etruské nápisy, zcela libovolně je transliteruje a takto vyzískaným komponentům přiřazuje zvukově někdy podobná, ale většinou velmi vzdálená řecká slova, pro která vyhledává ve slovníku "vhodné" významy. V celé své práci se tak pohybuje na úrovni nejprimitivnějších zvukových podobností a celou prací se prolínají jen zcela fantastické a naivní etymologie bez nejmenší ceny. Zároveň autor odmítá významy všeobecně uznávaných nejběžnějších etruských slov vyzískaných v průběhu dvousetletého výzkumu jazyka kombinační metodou a potvrzených na desítkách, ne-li stovkách dokladů, které nahrazuje sémanticky zcela odlišnými významy vyzískanými svou etymologickou metodou. Např. *clan* "syn" vykládá z řec. κλεινός > "skvělý" (s. 45n.);
sex "dcera" z řec. ὁ σηκός > "ohrada, stáj" (s. 68);
puia "manželka" z řec. τό πῶυ > "stádo dobytka" (s. 47n.);
ati "matka" z řec. ἀτέω > "vzteklý" (s. 127) atd.

Pokud někdo takto zcela ignoruje skutečnosti uznávané všemi odborníky a jestliže nebere žádný zřetel na fonetické a morfologické rozdíly, jestliže uzpůsobuje transliteraci svým vlastním potřebám a nebere ohled na existující interpunkční znaménka nebo na punktaci archaických nápisů, může pak zcela bez problémů "luštit" etruštinu pomocí jakéhokoliv jazyka na světě.

Autor při svých interpretacích dále jednoznačně prozrazuje, že ani nerozpozná hojné onomastické formule od apelativ. Nelze se proto divit, že pro něj nejsou v nápisech doloženy žádné filiace, cognomina, metronymika či gamonymika. Navíc pak tam, kde výjimečně prenomen a gentilicium pozná, jde ještě dále a pomocí řečtiny "překládá" i je, takže např. Laris Pulenas je Luboš Vrátník, Larthia Seiantis je Libuše Klátilová, Thana Arinei je Božena Beznosá atd. (s. 56n.).

Bezesporu "kouzelná" je část práce o tzv. zajímavých podrobnostech ze společenského a hospodářského života Etrurie (s. 108n.), které, jak sám autor praví, vyčítá mezi řádky na etruských náhrobcích (bohužel nápisy zásadně neoznačuje, takže jejich zpětná identifikace je většinou nemožná). Tak např. jeden skromný pomníček měl prý vepsáno sdělení *"K mému rozloučení (se životem) skočnou zazvučte!"* (s. 111), na jiném čteme *"Padl jsem spolu s koněm"* (s. 110), na jiném bylo prý zase *"Mastičkář Mena Mekana, v zápisech lékařských zběhlý, milý lahodou, kožní malomocenství ulevující v jeho zuřivosti"* (s. 109). Jako příklad neuvěřitelného galimatyáše, které takto autor vyčítá z jednotlivých delších nápisů, lze uvést alespoň nápis CIE 5564 z Tarquinií, nám doposud zcela nejasný, který však podle autora je *"truchlivým rozjímáním nad údělem zesnulých na hřbitově"*. Tvrdí se v něm, že *"posmrtná sláva je svinuté roucho na hromádce ke spáse nahromaděných*

zesnulých, kteří okoušejí lkání za své pochybení. Jsou přesyceni pohledem na nově osazený kůl na mrtvolišti. Při zjevení kupy mrtvol je radost stižena posměchem. Když cítí uvolnění, vyskakují, při omámení zmateném se kormoutí" (s. 109). Problémem pro autora není ani nápis na stéle na ostrově Lémnu, který prý *"vyhrožoval obchodním lodím satajským ze své části nilské delty potopením, neboť vládce ostrova neměl v úmyslu poskytovat cizincům možnost osídlení"* (s. 13), ani archaický nápis z římského fora, kde *"se jedná o kompilaci řeckých tvarů, protolatiny a náznaku etruštiny"* Překlad sice nepřipojuje, avšak tvrdí, že *"byl v řeči, které nerozumněli ani Římané ani Etruskové"* (s. 17n.).

Na závěr této práce, která může uvést v nadšení pouze svého autora, zvažuje dokonce možnost, *"zda by takto bylo možné a vhodné využít etruštinu ve školním a osobním vzdělávání třeba místo klasické řečtiny?"* (s. 249). Pro nás může být jen útěchou, že díky špatné distribuci a vysoké ceně této práce zůstane naše veřejnost uchráněna před tímto pseudovědeckým pokusem. Celou práci je nutno jednoznačně označit za nezdařilou – její hodnota zůstává jen jako kuriozita.

P. S. Uvedená práce bohužel nezůstala na našem trhu dlouho osamocena a brzy ji následovaly dva další stejně koncipované "pokusy":
– ANTONÍN HORÁK, *O Slovanech úplně jinak (Co nebylo o Slovanech dosud známo).* Vizovice 1991, 318 str.
– MIREK B. POLIŠENSKÝ, *The Language and Origin of the Etruscans.* Praha 1991, 298 str.

Vladimír SLUNEČKO

WERNER HUSS, *Die Karthager.* München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung 1990, 438 str.

Kartágiňané vešli do obecného povědomí jako cizorodý a destruktivní činitel v historii středomořského světa. Stalo se tak především v důsledku odmítavého stanoviska, které k nim a hlavně k jejich čelným představitelům zaujali římští dějepisci pod dojmem zkušeností, jež Římané získali zejména za první a druhé punské války. Podstatu římského pohledu na Kartágo určovaly tři pojmy, které vykrystalizovaly v době vrcholné republiky a prostřednictvím římské literární tvorby ovlivňovaly i názory pozdějších věků vlastně až do dnešní doby. Byla to představa o punské věrolomnosti (*fides Punica*), krutosti (*crudelitas*), vrozené každému Kartágiňanovi a zvláště Hannibalovi, a pocit trvalé obavy (*metus*) z kartaginské moci přetrvávající v Římě i v době, kdy Kartágo již ztratilo své velmocenské postavení následkem porážky ve třetí punské válce.

Z čistě badatelského hlediska však nelze říci, že by Kartágo a problémy, spojené s jeho vývojem, stály stranou vědecké pozornosti. Dlouhá řada děl

z pera francouzských, anglických, italských, španělských a jiných historiků je toho výmluvným dokladem. Až do nedávné doby však chyběla moderní syntéza těchto studií, která by shrnula současné vědecké poznatky a zprostředkovala zároveň věcný a nezaujatý celkový pohled na Kartágo, jeho představitele i jeho místo ve světové historii.

Tohoto nesnadného úkolu se ujal Werner Huss, profesor starověkých dějin na univerzitě v Bambergu. Výsledkem jeho práce se stala rozsáhlá monografie *Geschichte der Karthager*, která vyšla v roce 1985 v renomované řadě *Handbuch der Altertumswissenschaft*, založené Iwanem von Müllerem. Recenzovaná kniha je "lehce zkrácené a přepracované" zvláštní vydání původní edice z roku 1985 a je zřetelně určena publiku, jemuž záleží především na věcné informaci, ne však už tolik na konkrétní vědecké dokumentaci. Zřejmě proto byly v recenzované knize vypuštěny ve srovnání s původní edicí poznámky. Tento nedostatek je však do jisté míry vyvážen tím, že oproti knize z roku 1985 byla ve vydání z roku 1990 rozšířena již tak rozsáhlá bibliografie, rozčleněná do přesně vymezených tematických celků.

Ve své práci Huss vychází z politických, resp. vojenských dějin, jimiž se snad nejvýrazněji projevila kartaginská přítomnost v antickém Středomoří. Autor přirozeně věnuje zaslouženou pozornost i dalším rysům, které dodávaly kartaginské civilizaci její charakteristický ráz. Jde především o kartaginskou mezinárodně orientovanou obchodní aktivitu a s ní související vyspělou námořní plavbu, jakož i o úsilí Kartága vybudovat si ve Středomoří rozsáhlou námořní říši, schopnou kontrolovat tamější námořní obchod a pronikat i do vzdálených oblastí mimo středomořský prostor.

Nelze zapomínat, že Kartágo bylo svými kořeny spjato s orientálním světem a že tuto skutečnost nedokázala zastřít ani řada staletí, po něž se rozvíjelo v rámci západního Středomoří, a dokonce ani vyvrácení Kartága Římem v roce 146 př. n. l. Mnohé z charakteristických rysů kartaginské civilizace lze postihnout pohledem na kartaginskou ústavu či administrativu, ale i na strukturu společnosti a na zvláštnosti kartaginského náboženského života. Z Hussova zorného pole nemizí přirozeně ani zájem o kartaginské mincovnictví, literaturu, náboženství a umění. Tyto partie vystihují podstatu věci příslušného úseku; s výjimkou kapitoly o náboženství jsou však spíše orientačním přehledem sledované tematiky nežli jejím detailním zpracováním. Třebaže kulturní odkaz Kartága lze konkrétně dokumentovat jen několika málo příklady, není možné, jak správně dovozuje Huss, apriorně popřít širší existenci kartaginské literární tvorby, stavitelské činnosti apod. V závěrečném "Výhledu" autor právem zdůrazňuje i dlouhodobé přežívání a působnost punských náboženských představ v romanizovaném provinciálním prostředí hluboko do císařské doby.

Hussova práce tedy odstraňuje dlouhodobé desideratum v moderní odborné literatuře a představuje i solidní východisko k celkovému poznání a hlubšímu porozumění významu Kartága ve vývoji antického světa.

Jan BURIAN

Speculum antiquitatis Graeco-Romanae. Studia Ioanni Burian sexagenario oblata. **Red. H. Kurzová – Š. Brožová – Z. Vaněčková.** Praha, Ústav pro klasická studia ČSAV 1991, 357 str.

V jubilejnom zborníku venovanom Jánovi Burianovi k jeho šesťdesiatinám (nar. 1929 v Hlohovci) neujde čitateľovi jeho príspevkov niekoľko charakteristických zameraní. J. Burian, žiak profesorov A. Salača, B. Rybu a J. Dobiáša na filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, začínal svoju vedeckopedagogickú kariéru ako asistent dejín staroveku u svojich učiteľov, ktorí mu vštepili predovšetkým záujem o filologické a textovokritické poznávanie ako predpoklad k dôslednej vedeckej práci. Už v dizertačnej práci *Evropské rudné doly a pracovnici v nich* (in: Acta Universitatis Carolinae, Praha 1954) autor upozornil, že prenikol do zložitej sociálnej stratifikácie rímskeho cisárstva a osobitne do jeho výrobných a ekonomických otázok. Svoj bádateľský záujem upriamil neskoršie na skúmanie hospodárskych a sociálnych pomerov v rímskej provincii Afrike a jeho výsledkom bola práca *Die Araber in der alten Welt* (Berlin 1976). Rímske provincie a ich hospodársko-sociálne postavenie v rámci Rímskej Ríše sú tou oblasťou J. Buriana, v ktorej osvedčil svoju odbornú vyspelosť a adekvátne interpretovanie spoločenskej situácie v priestore, na ktorý sa upriamila pozornosť bádateľov antického stredomorského priestoru. J. Burian v úzkej spolupráci s historikmi staroveku bývalej NDR, Poľska, ZSSR a inými bádateľmi, ktorí sa hlásili k marxistickej bádateľskej metóde, skúmal porovnateľné výrobné systémy v starovekých provinciách a ich odraz na zmenu sociálnoj štruktúry skúmaných provincií.

V najrozsiahlejšom príspevku tohto zborníka Igora Lisového (Lvov) *Voprosy antičnogo rabstva v istorii ČSSR* (napísanom ešte v duchu marxistickej historiografie) nájdeme aj miesto J. Buriana popri ostatných českých historikoch staroveku, ktorí sa vo svojich prácach a štúdiách podieľali na tvorbe metodologických postupov pri skúmaní antických výrobných techník a postavení otrokov v antických spoločenstvách. Autor uvedenej štúdie hodnotí prínos českých bádateľov v otázkach rozpracovania podielu práce otrokov na vytváraní spoločenského produktu, ale rovnako upozorňuje, že otrocká práce nebola výlučným predpokladom života všetkých vrstiev spoločnosti. Rozdiel medzi prácou slobodných výrobcov a otrokov – to je tá deliaca čiara, ktorá viedla našich bádateľov k pravdivému, neschematickému pohľadu na sociálnu základňu antiky ako členitého útvaru, akým je každá spoločenská štruktúra pri objektívnom pohľade. J. Burian a iní historici staroveku aj v dobe apriornych prístupov k predmetu bádania ostal kritický, vychádzajúc z dannosti serióznej vedeckej práce. Príspevok Igora Lisového bude v našich zmenených pomeroch signifikantný z viacerých hľadísk ako istý obraz o postupoch bádania v marxistickej historiografii.

Burianovmu naturelu azda priniesla zaslúžené uznanie jeho práca v ČSAV, kedy sa prevažne venoval poznávaniu obdobia doloženého prameňom *Historia Augusta*, kedy sa prezentoval ako autor, ktorý sa hlavne opiera o prvoradé pramene a konfrontuje ich s výsledkami svetového bádania.

Pri jeho bibliografii prekvapuje širokým záujmom o mnohostranné poznávanie antických spoločenstiev. Dokumentuje to 425 bibliografických jednotiek, medzi ktorými je badateľné delenie na práce vedecké, vedecko-populárne, prekladateľskú činnosť a hlavne širokú škálu recenznej činnosti. J. Burian nie je len historikom staroveku, jeho diapazón publikačnej činnosti hovorí skôr, že nezaprie v sebe klasického filológa, ktorému nechýba ani jedna stránka poznávania antiky.

Syntézou jeho bádateľského horizontu sú jeho práce: *Cesty starověkých civilizací* (Praha 1973) a *Civilizace starověkého Středomoří* (Praha 1984, v spolupráci s P. Olivom). Chýba im prísne kritický aparát, a inak to v knihách takého určenia čitateľom ani nebýva, ale sú v nich imanentné jeho prístupy a hodnotenia reality antickej spoločnosti, ako ich prezentoval v iných prácach. Česká škola starovekých historikov spočíva na akríbii a vzájomnej kritičnosti s kolegiálnym porozumením pri riešení mnohých otázok, ktoré prinieslo svetové bádanie. V kontexte hodnotenia Burianovej práce sa do kritického svetla dostáva aj práca nielen tých, čo rozmanitými príspevkami prispeli k ohodnoteniu vedeckého bádania J. Buriana, ale sa prezentovali aj svojím vzťahom k nemu ako k uznávanému bádateľovi.

V zborníku je evidentná jeho stála spolupráca s nemeckými kolegami zaoberajúcimi sa podobnou tematikou vo výskume antického barbarika i spolupráca s inými bádateľmi, s ktorými J. Burian prišiel do čulého kontaktovania v rámci výskumu a prípravy zväzku M 33 (Praha) *Tabula imperii Romani* až do jeho vydania v roku 1986. V zborníku nie je obsah uvedených príspevkov, no pri ich pozornom čítaní zisťujeme, že sú rôznorodé, ale vždy istým spôsobom súvisia s jubilantovou osobnostnou orientáciou.

Pozornosť môže vzbudiť aj príspevok M. Okála, ktorý sa zamýšľa nad problematikou riešenia prepisu antických mien do slovenčiny, alebo aj príspevok R. Hoška *Jak vznikala a zanikala Eunomia*. Aj Burianov zborník bude sumárnym pohľadom na stav bádania a záujmov o antiku u českých a slovenských bádateľov, hoci nijako nevyvážene.

Prekladateľská činnosť J. Buriana je medzi historikmi staroveku azda aj výnimočná. Prekladmi Herodiana (1975), výberu z neskorých panegyrikov (1977), *Historia Augusta* v dvoch zväzkoch (1982) a Appiana (1986) sa J. Burian zapísal medzi najproduktívnejších prekladateľov gréckych a latinských historikov. Jeho preklady nesú pečať historika i filológa v jednej osobe, ktorému nie sú neznáme širšie súvislosti interpretovaného textu, a to či ide o preklady samostatné alebo v spolupráci.

Z bibliografie i vlastného poznania vyplýva, že Burian má zmysel aj pre

literatúru faktu či literatúru vôbec, ako sa presvedčujeme z jeho prác: *Caesar* (1963), *P. Ovidius Naso* (1975), *Záhadní Etruskové* (1974).

Zborník venovaný doc. dr. Jánovi Burianovi, CSc., je nielen prejavom úcty a uznania k jubilantom vykonanej práci tak mnohovrstevne členitej, ale aj nadhodením či upozornením na otázky, ktoré možno riešiť aj z iného pohľadu, ako sa ony nadhadzovali nedávno, hoci ich recipovanie bolo aj pre J. Buriana vždy vecou vlastnej úvahy vedeckého záujmu a postoja.

Peter KUKLICA

JAN BOUZEK – IVA ONDŘEJOVÁ, ***Periklovo Řecko*** **(Obrazy ze života doby I).** Praha, Mladá fronta 1989, 272 str., 16 stran barevné přílohy.
RADISLAV HOŠEK – VÁVLAV MAREK, ***Řím Marka Aurelia*** **(Obrazy ze života doby II).** Praha, Mladá fronta 1990, 280 str., 16 stran barevné přílohy.

Volnou ediční řadou *Obrazy ze života doby* usiluje nakladatelství Mladá fronta ve spolupráci s našimi předními odborníky o to, aby široké čtenářské obci přiblížilo důležité epochy v dějinách lidstva. Děje se tak formou podrobného vylíčení způsobu života v relativně krátkém, ale významném období, které je však pro rozvoj civilizace v jednotlivých oblastech a dobách typické a představuje zároveň vždy i jeden z kulturních vrcholů minulosti.

Prvé dva svazky této řady jsou věnovány antice, jejíž bližší poznání má zásadní význam i pro pochopení naší současnosti, neboť antické dědictví tvoří jeden z nejvýznamnějších pilířů naší kultury a vzdělanosti. Svět starých Řeků je zastoupen jedním z nejslavnějších úseků řeckých dějin – klasickým obdobím, v němž v 2. polovině 5. století př. Kr. z hlediska rozvoje umění, literatury i filozofie a v neposlední řadě i v ohledu politickém zaujímaly čelné postavení demokratické Athény v čele s Periklem. Římská říše se nám představuje až v době vlády císaře Marka Aurelia v 2. polovině 2. století po Kr., kdy po jednom z vrcholů římských dějin za vlády Traiana, Hadriana a Antonina Pia se již pozvolna začínají projevovat prvé náznaky krize impéria.

Oba svazky mají v zásadě totožné obsahové členění: rozdíly v uspořádání závisí především na tom, že mezi oběma obdobími, která jsou čtenářům představována, existují nezanedbatelné rozdíly v politické realitě, v myšlenkovém světě i v hodnotách, jimiž se řídil každodenní život. Hlavní důraz je položen na postižení celkového charakteru a určujících rysů dané doby, jak se projevují především v každodenní činnosti lidí i v důležitých okamžicích života.

Podstatná část výkladu proto umožňuje blíže poznat rodinný život, výchovu dětí i další způsoby vzdělávání, postavení ženy ve společnosti, bydle-

ní a oblékání, jídelníček, péči o vlastní tělo, trávení volného času a mnoho dalších součástí, z nichž se skládal běžný soukromý život Řeků a Římanů. Na druhé straně autoři obou publikací usilovali o to, aby čtenářům přiblížili vzájemné propojení různých činností obyvatel antického světa na úrovni širšího společenství: všímají si především pestré palety způsobů obživy (včetně otázek antického hospodářství a sociální struktury společnosti), společenského a právního postavení jednotlivých skupin obyvatelstva, jejich podílů na řízení státních záležitostí, na obraně státu, na náboženském životě atd. Nedílnou součástí výkladu je i popis prostředí, v němž se každodenní život odehrával: živě před námi vystupuje rušné prostředí Athén či Říma nebo naopak klidnější venkov.

Živé a názorné vylíčení způsobu života je zakotveno ve stručném náčrtku historického vývoje řeckých obcí až po konec 5. st. a v přehledu politického systému v demokratických Athénách, respektive ve výkladu o dějinách Říma od jeho počátků až po dobu Marka Aurelia a v charakteristice císařské vlády. Nedílnou součástí života doby je i duchovní a umělecká aktivita významných osobností, jíž autoři právem věnovali velkou pozornost, neboť právě myšlenky a umělecká díla nás i dnes živě oslovují.

Na příkladě dvou významných úseků řeckých a římských dějin před námi vyvstávají podstatné rysy způsobu života v antice jako celku, neboť autoři obou knih se neomezili pouze na materiál z výše uvedených období. Názornost a přehlednost textu je podtržena velkým množství vhodně vybraných mapek, plánků, náčrtů, kreseb a zejména fotografií, které spolu s výkladem vytvářejí živý obraz vzdálené minulosti.

Jan SOUČEK

ALENA FROLÍKOVÁ, ***Politická kultura klasického Řecka*** **(Studie ČSAV 23).** Praha, Academia 1990, 104 str.

Útlá, avšak obsažná práce A. Frolíkové poskytuje ucelený přehled důležitějších aspektů vývoje řeckého politického myšlení v klasickém období – probírané doklady sahají zhruba od poloviny 5. st. do 30. let 4. st. př. Kr. Autorka záměrně ponechává stranou propracované politické teorie Platóna a Aristotela, na něž se při zkoumání těchto otázek obvykle soustřeďuje hlavní pozornost, a všímá si především historických děl či prací osobností, které se samy na politické činnosti podílely. V těchto spisech se soudobé politické problémy, jimž řecké obce musely čelit, odrážejí daleko bezprostředněji a i obecnější úvahy o uspořádání státu apod. jsou zde často v úzkém sepětí s politickou realitou, i když jejich východiska z dobových těžkostí jsou někdy nereálná či přímo utopická.

Nutno konstatovat, že převážná většina dochovaných dokladů o politické diskusi sledované doby buď vznikla přímo v Athénách, či byla athénským prostředím a politickým životem ovlivněna (kontakt s Athénami nemáme doložen toliko pro Aineia Taktika a pro Faleu z Chalkédonu, o jejichž životních osudech však nic nevíme). Z toho vyplývá, že podobně jako v mnoha jiných oblastech řecké kultury klasického období jsme i při poznávání politického myšlení odkázáni takřka výhradně na athénskou *polis*, takže můžeme hovořit spíše o politické kultuře v Athénách, neboť pro ostatní obce takřka žádným materiálem nedisponujeme. Předmětem zájmu řeckých politických myslitelů je též státní zřízení ve Spartě, které je však pokládáno za ideál ve srovnání s demokracií (u Xenofónta a Kritii), či slouží jako inspirace při vzniku společenské utopie (Faleás).

Pokusíme-li se stručně nastínit obsah této knížky, shledáme, že řečtí autoři věnovali velkou pozornost formám vlády: s diskusí o tom, která ústava je nejlepší, se setkáváme u Hérodota (III 80-82) a ve 4. st. pak u Xenofónta a Ísokrata. Díky Aristotelovým *Politikám* máme možnost se alespoň v základních rysech seznámit s utopickými návrhy na řešení tíživých společenských problémů v dílech slavného architekta Hippodama z Mílétu a již zmíněného Faley z Chalkédonu. Vojenský aspekt života řeckých obcí se projevuje zejména v díle Aineia Taktika, avšak i u Xenofónta se setkáváme s využitím poznatků o ovládání vojska pro správu obce. Politická krize drobných řeckých států se odráží v myšlence panhellénismu u Gorgii a zejména u Ísokrata.

Nejčastěji se však setkáváme s vyrovnáváním se s athénským demokratickým zřízením a se společenskou a politickou situací, kterou demokracie vyvolala v život: velice bezprostřední reflexí athénských problémů v době peloponnéské války i po ní jsou komedie Aristofanovy, v nichž je velmi silný utopický prvek. O ideologii demokracie Periklovy doby si můžeme učinit představu z Thúkýdida (II 35-46), který však zároveň v tzv. *Mélském dialogu* (V 82nn.) ukazuje bezohlednost mocenské politiky demokratických Athén. Obhajoba demokracie, ale zároveň kritika a snaha o nápravu jejích slabin zaznívá z díla Démosthenova. Konečně polemické stanovisko vůči demokracii je obsaženo ve značně ostré podobě v tzv. Pseudo-Xenofóntově spisku o athénském zřízení a v mírnější formě v Aristotelově *Athénské ústavě*.

Kniha A. Frolíkové může posloužit jako velice vhodný úvod do studia dané problematiky, neboť názorně a přehledně poskytuje zasvěcený rozbor základních rysů řeckého politického myšlení. Další orientaci v těchto otázkách usnadňuje důkladná bibliografie jak k jednotlivým problémům, tak celková.

Jan SOUČEK

MILOSLAV OKÁL, *Antická metrika a prekladanie gréckej a latinskej poézie do slovenčiny*. Bratislava, Slovenský spisovateľ 1990.

Tradícia metrickej školy J. Krála sa dostala na Slovensko pôsobením A. Koláča, ktorého žiakom bol aj M. Okál. Približne v čase jeho štúdia vydával jeho gymnaziálny profesor Fr. Heřmanský svoju *Latinskú gramatiku pre gymnáziá*. V jej štvrtom vydaní z roku 1949 nechýba v *Dodatku* na str. 233 a nn. ani základné poučenie z rytmiky a metriky, a to na štrnástich stranách. Podobné poučenia sa vyskytovali aj v latinských učebniciach, kde bývali ukážky z antickej poézie. Pre potreby slovenských stredných škôl napísal P. Bujnák a J. Menšík *Slovenskú poetiku* (v Prahe 1934), v ktorej na stranách 22 až 52 sa autor venuje "vonkajšej forme reči básnickej" v kapitole *Verše*. V roku 1943 napísal Rudo Brtáň *Poetiku a štylistiku pre stredné školy*, v ktorej sa venuje náuke o verši na str. 86-154, práve v čase, keď Okál preložil Aristotelovu *Poetiku*. Takto poučený aj slovenskou versológiou mohol Okál pestovať svoju záľubu v metrike, ktorú preukázal obhájením dizertácie z Horatiovej metriky. Jeho nemalé matematické nadanie a prekladateľská činnosť pôsobili v tom smere, že sa vypracoval na popredného znalca metriky medzi klasickými filológmi, ktorý vždy aktuálne reaguje na prekladateľskú prax súčasných básnikov a prekladateľov.

Okálova *Antická metrika a prekladanie...* má od začiatku iné ambície než vyššie uvedené práce, lebo ako univerzitný profesor si už dávnejšie predsavzal napísať prácu o metrike pre potreby klasických filológov i prekladateľskej praxe.

Okálova práca má takéto členenie: I. *Časť všeobecná*; II. *Časť špeciálna*; III. *Prekladanie gréckej a latinskej poézie do slovenčiny (historický prehľad)*; IV *Uplatnenie antickej metriky v doterajšej praxi*. Prezrádza v ňom, že mu ide jednak o poučenie o antickej metrike, a to hlavne v jej špeciálnej časti o antickú versológiu; s premyslenými dokladmi a jednotlivých druhoch veršov, systémov a strof v zmysle Královej školy a tradičnej versológie uznávanej v Európe, čo dokladá v zozname použitej literatúry, a jednak o jej aplikáciu u súčasných slovenských básnikov "klasicistov", keď k nim zaujal svoje aktuálne stanovisko ad hoc v literárnych časopisoch, hlavne však v Slovenských pohľadoch. Ak si Okál dovolil v niektorých štúdiách i tejto práci definovať inak, ako napríklad jeho kritik Fr. Štraus (v Národnej obrode 17. 4. č. 91/1) *"že došlo uňho k nedorozumeniam a hrubým chybám v definovaní rytmu a prozódie, či vyznačovaní slabík podľa metra, stotožňovanie trochejského a jambického rytmu, čo vraj vyplynulo u Okála z nerozlišovania metra a rytmu verša ako konkrétnej realizácie metra"*, nebude to azda chyba Okálova, ale zlého pochopenia jeho riadkov v Okálovej *Metrike*.

Okál je známy svojou vedeckou metódou ako analytik, a preto mu azda nechýba zmysel pre definovanie v metrike, v ktorej sa už toľko ráz osvedčil

v polemikách. Nesporne aj kritik musí objektívne uznať veľké prednosti a zásluhy Okálovej práce.

Vo vývoji slovenskej veršovej techniky sa treba vyznať majstrovsky, lebo už Brtáň upozornil (o. c., str. 99), že v nečasomerných slovenských veršoch badať veľa vrstiev, a tie *"teoretika nemali"*. V poštúrovom období nastáva chaos a neistota, akej podliehal aj mladý Zbranský-Hviezdoslav. Až sa našiel teoretik redaktor Andrej Trúchly-Sytniansky a uverejnil v Orle určité zásady prosodické, nadväzujúce výslovne na teóriu Dobrovského a tým aj na prax Tablicovu. S ňou sa stotožnil aj Vlček, Vajanský aj Hviezdoslav. Aj keď Okál neuvádza Brtáňovu prácu a ani Bujnákovu a Menšíkovu, je evidentné, že problematiku sporov o metriku pozná, ako to osvedčil vo výnimočnej štúdii *O prekladaní antickej literatúry na Slovensku*, Listy filologické 88, 1965, s. 63-72. Zoznam jeho posudzovanej práce jasne ukazuje, že sa dal poučiť tými najlepšími dostupnými prácami o antickej metrike a jej uplatňovaní. O jeho aplikácii metriky sa môžeme presvedčiť nielen na hodnotení veršov súčasných básnikov a prekladateľov antických veršov, ale aj na básnikoch minulého storočia, napríklad J. Hollého, u ktorého zisťuje, že použil v prekladoch Horatia trinášť metier (*"alkajskú strofu, obidve sapfické strofy, všetkých päť asklepiadských systémov, jambickú a alkmánsku strofu"*, str. 102). Takisto na príklade poézie Hugolína Gavloviča uvádza, koľkokrát použil citácie z antických autorov (str. 91 a nn.)

O prekladaní v Čechách píše s rovnakým zaujatím o vecné a kritické poznámky i známe zovšeobecnenia a ich hodnotenie. Ako prekladateľ Aristofana si Okál napríklad všimol, že V. Nebeský prekladal *"dialogické časti u Aristofana prízvučnými trochejskými pentapódiami a iné verše trochejmi, ale pri preklade Aischyla už jambické verše prekladal jambami a lyrické časti trochejmi"*. Okál to pokladá za prednosť češtiny pred slovenčinou, čo môže slovenskému kritikovi prekážať. On si totiž myslí a mnohokrát to zdôrazňoval už na prednáškach z metriky, že čeština má dôrazový prízvuk na prvej slabike slova a že je pre ňu výhodná iba prízvučná poézia, ale istá koincidencia iktu a prízvuku v češtine dovoľuje čítať aj časomieru (str. 113). Na str. 120 Okál píše: *"Králov boj o českú prízvučnú prozódiu sa skončil jeho víťazstvom a o štvrťstoročie ho zhodnotil na to zvlášť povolaný Ferdinand Stiebitz, Králov žiak."* Okál uznáva aj Stiebitzovu zásadu, *"aby sa všetky stopy s viac ako štyrmi základnými dobami napodobňovali skôr so zreteľom na počet slabík ako so zreteľom na ich ikty alebo rytmické pomery"*. Okál uznáva aj tú veľkú Stiebitzovu prednosť pred ostatnými metrikmi, *"že kládol dôraz na myšlienku a na výraz a nazdával sa, že formu treba niekedy obetovať"*. Okál vo svojej práci uznáva Stiebitzovo prekladateľské majstrovstvo (str. 122).

V práci sa uvádzajú aj iní prekladatelia, čo sa odklonili v jednotlivostiach od antickej metriky. Napríklad J. Nováková od hexametra pri prekladaní Lucretia a Musaia. U I. Bureša si všíma odklon od elegického disticha k rýmovaným alexandrínom. Filologický preklad pokladá Bureš za vzdialený

prebásneniu, lebo mu chýba invenčná vrelosť a samovoľná tvorivosť. Takú vrelosť a tvorivosť možno nájsť u Mertlíka. Aj toto zistenie svedčí o Okálovej pozornosti voči metrickej situácii v Čechách (str. 125).

Zo slovenských prekladateľov antickej poézie venuje Okál pozornosť hlavne trom. Na prvom mieste aj generačne uvádza Ignáca Šafára, ktorý si podľa neho počínal metricky *"obratne"* a dodržiaval zásady Kolárovej metrickej komisie z roku 1921. No Okál Šafárovi vyčítal istú metrickú nedisciplinovanosť v dodržiavaní cézur. Možno však súdiť, že Šafárova prekladateľská technika je práve blízka Stiebitzovej zásade o uprednosňování myšlienky pred formou. Za istú vlastnú cestu, po ktorej šiel Šafár, pokladá Okál to, že si vo vydarenom preklade *Metamorfóz* dovolil *"priveľa veršov so siedmimi alebo piatimi stopami (okolo 30)"* a že preklad je *"plný veršov s dierézou po tretej stope, ktorá rozpoľuje hexameter na dve podobné polovice a zbavuje verš jeho charakteristickej hudobnosti"* Okál argumentuje proti Šafárovi, že daktylský hexameter nie je ani alexandrín, ani asklepiadský menší verš, v ktorých je takáto dieréza zákonitá (str. 133).

V kapitole *Uplatnenie antickej metriky v doterajšej praxi* (str. 142 a nn.) opakuje Stiebitzovu zásadu s vyslovením nádeje: *"Jestliže však přijde skutečný básník, který se nebude starat o naše pravidla a svým uměním oživí staré dílo o nový velký čin, budeme mu za to zajisté vděčni."* K tejto zásade sa na Slovensku významne priblížili Vojtech Mihálik a Viliam Turčány. V Okálovom vzťahu k nim, ktorý vyjadril vždy *ad hoc*, je uznanie, že sú to prekladatelia z antiky, ktorí najväčšmi rešpektujú antickú metriku a uplatňujú pravidlá poetiky aj vo vlastnej tvorbe.

Okálova *Metrika a prekladanie...* je nielen dôstojným naplnením autorovho zámeru, ale aj dielom versológa, ktorý sa ním zapísal do análov úsilia o metriku v najlepšom slova zmysle.

Peter KUKLICA

FRANTIŠEK ŠIMON, ***Latinská lekárska terminológia.*** Martin, Osveta 1990, 184 str.

Prvé knižné vydanie príručky latinskej lekárskej terminológie na Slovensku možno hodnotiť ako záslužný čin Vydavateľstva Osveta a samozrejme, jej autora, skúseného latinistu z košickej lekárskej fakulty. V mnohých ohľadoch sa potreba práce tohoto zamerania pociťovala nástojčivo a neodkladne. Rozhodujúcim impulzom ku jej spracovaniu bola snaha o dosiahnutie primeranej vzdelanostnej úrovne v oblasti odborného jazykového prejavu u študentov i absolventov lekárskych fakúlt. Jej stupeň je priamo závislý od osvojenia si jazykových vlastností medicínskeho terminologického materiálu, a *eo ipso* od určitých znalostí latinčiny a rešpektovania jej gramatických záko-

nitostí a pravidiel. To je podmienka, bez ktorej je nemysliteľné racionálne a ekonomické štúdium medicíny, ale neobíde sa bez nej ani nasledujúca praktická či teoretická činnosť v tomto mnohostrannom odbore. Latinská, príp. grécka lekárska terminológia totiž predstavujú od svojho vzniku až podnes podstatný a obligatórny komunikačný inventár pre každého lekára.

Prezentovanú látku autor rozvrhol do šiestich kapitol, preberajúcich vhodne zvolené problémové okruhy. Cenné poučenie všeobecného charakteru poskytuje úvodná kapitola, venovaná historickým a širším lingvistickým základom lekárskej terminológie. Nechýba ani zbežný pohľad na vývin a súčasný stav jej slovenskej podoby. Poukazuje sa na úzku spätosť medzi dejinami medicíny a formovaním sa sústavy lekárskych termínov a súčasne sa sleduje podiel latinčiny a gréčtiny v odbornom medicínskom jazyku v rôznych etapách jeho vývoja. Vymedzujú sa základné vlastnosti termínu, načrtnuté sú niektoré špeciálne otázky lekárskej terminológie a v hrubých rysoch sa podáva charakteristika terminológie anatomickej a klinickej.

Predmetom druhej kapitoly je účelne redukovaný výklad tých fonetických a morfologických javov a prostriedkov latinčiny, príp. gréčtiny, ktoré spoluvytvárajú formálnu podstatu lekárskej terminológie. Tu sa žiada poznamenať, že i táto stránka medicínskeho jazyka má svoje špecifiká, motivované najmä snahou o čo najväčšie zjednodušenie a upevňované dlhodobým praktickým používaním.

Ďalšia časť zhŕňa pravidlá derivácie a tvorenia kompozít, ako aj analýzu syntaktickej štruktúry termínu. V prehľade latinských a gréckych predpôn sú zároveň zachytené ich synonymické, antonymické, príp. homonymické ekvivalenty. V tejto súvislosti však treba upozorniť, že práve ich uvedenie by si vyžadovalo väčšiu dôslednosť. V rámci sufixálneho odvodzovania zaujme prezentácia slovenskej podoby latinských a gréckych prípon u domestikovaných výrazov, ktoré sú najmä v praxi veľmi frekventované. Pomerne podrobný je abecedný súpis zložiek kompozitných termínov, zostavený na základe frekvenčného hľadiska. I v tomto prípade sa uvádzajú používané synonymické a antonymické výrazy. Do tejto kapitoly je zaradený tiež slovensko-latinsko-grécky slovník najdôležitejších lekárskych termínov, ktorý je nepostrádateľným doplnkom podobných príručiek. V závere sa preberajú jednotlivé štruktúrne typy viacslovných termínov.

Celkom netradične je koncipovaná štvrtá kapitola, v ktorej autor zostavil na základe vecnej pojmovej stránky vybrané patologické a klinické termíny, tématicky rozčlenené do štyroch celkov: všeobecné termíny; isté vlastnosti a stavy; chorobné príznaky; konkrétne chorobné prejavy a chirurgické termíny. K sebe sa tak dostávajú lexikálne, gramaticky, príp. i sémanticky diferencované spôsoby vyjadrenia základných pojmov klinických disciplín. Tento postup umožňuje orientáciu podľa významových súvislostí, ktorá je z hľadiska praktických potrieb veľmi užitočná a pritom ojedinelá. V niektorých príkladoch tejto časti by bolo vhodné v záujme presnosti a najmä s ohľadom

na širší okruh používateľov knihy uviesť definíciu termínov, a nie iba latinský, príp. grécky výraz v zdomácnelom tvare, napr.: diferenciálna diagnóza (str. 116), chloazma (str. 145) ai.

Minimum z receptúrnej latinčiny obsahuje piata kapitola. Okrem údajov o zložení receptu a výkladu jeho formálnej gramatickej stránky sa predkladá obligátny zoznam najčastejších farmaceutických výrazov a príkladov liekových skupín, charakterizovaných na základe vlastností slovotvornej povahy.

Knihu uzaviera výber z latinských citátov a sentencií, ktorý by azda mohol byť i obšírnejší a výraznejšie medicínsky orientovaný. Privítať treba zoznam použitej literatúry zaradený za každú kapitolu.

Kompendium latinskej lekárskej terminológie pokladám za cennú pomôcku, odborne spoľahlivo fundovanú. Konštatuje minimálny rozsah jazykových znalostí, ktorých zvládnutie znamená pre medika condicio sine qua non, pokiaľ odmieta prijímať informácie sprostredkované v študovaných disciplínach neuvedomelo a mechanicky.

Elena MAREČKOVÁ

JOZEF MINÁRIK, ***Renesančná a humanistická literatúra: svetová, česká, slovenská.*** Bratislava, SPN 1985, 272 s.

Predložená kniha ako stredné ohnisko spája reťaz, ktorú začal autor svojou príručkou *Stredoveká literatúra: svetová, česká, slovenská* (Bratislava, SPN 1977, 336 s.) a ktorej záverečný článok predstavuje jeho *Baroková literatúra: svetová, česká, slovenská* (tamže, 1984, 392 s.). Za chronologický rámec tohto zväzku si autor zvolil poldruhastoročie medzi r. 1500-1650. Člení ho na tri etapy: 1/ obdobie začiatkov renesančnej a humanistickej literatúry na Slovensku, 1500-1540; 2/ obdobie rozkvetu, 1540-1620; 3/ obdobie doznievania, 1620-1650. Navidomoči ide o členenie približné, hrubé. Neakceptovanie tradičných medzníkov – r. 1465/7, v Bratislave zriadené studium generale, tzv. Academia Istropolitana; r. 1526, katastrofa pri Moháči; r. 1635, založenie Trnavskej univerzity – vyplýva najskôr zo zámeru podčiarknuť plynulosť vývinu (pozri s. 52) a faktickú koexistenciu či už literatúry stredovekého, resp. humanistického razenia, či literatúry s prevažujúcimi humanistickými elementmi alebo skôr s barokovými myšlienkovými aj formálnymi akcentmi. Na túto skutočnosť upozorňuje autor aj v podkapitolke 5.0 *Úvod* (s. 53 nn.) Jednako ťažko sa ubránime pocitu, že je to trocha slabina tejto knižky, ak uvedený kultúrny fenomén nie je v knihe pod takto formulovaným nadpisom pertraktovaný pokiaľ možno kontinuitne a úplne. Predmetom pozornosti tohto diela je teda síce všetka spisba vznikajúca v naznačených desaťročiach, no jeho názov určujú novšie tendencie vo vtedajšom literárnom vývine.

Kniha sa skladá z piatich kapitol. Krátka 1. kapitola *Ideový a umelecký charakter renesančnej a humanistickej literatúry* (s. 11-26) sa zaoberá základnými otázkami – začiatkami, hospodárskymi, sociálnymi a politickými determinantmi, vzťahmi medzi humanizmom, renesanciou a reformáciou, príp. manierizmom ap. Treba pripomenúť, že J. Minárik správne nezdôrazňuje zásadný preryv či zlom medzi stredovekom a renesančnou érou, veď stredovek v mnohom anticipuje javy, ktoré sa pokladajú za atribúty humanizmu (napr. racionalizmus ako konštitutívna hodnota renesancie, s. 12, sa naskrze nedá uprieť ani mysleniu predchádzajúcej epochy).

Na látku bohatá 2. kapitola *Európske renesančné a humanistické literatúry 14.-17. stor.* (s. 27-43) predstavuje v kocke najprv zdroje a inšpiračné zdroje, čiže antickú grécku a rímsku literatúru, potom sa zaoberá talianskou, francúzskou, španielskou, portugalskou, anglickou, nemeckou, holandskou, maďarskou, ruskou, poľskou a chorvátskou renesančnou literatúrou a napokon aj výtvarným umením. Vzťah medzi rozsahom matérie a obmedzeným priestorom pre expozé naznačuje, že ide len o nanajvýš stručný, kontúrovitý náčrt; niekde máme pred sebou vlastne iba glosovaný menoslov. V ruskej literatúre napojenej na vplyvy Byzancie, kde nedošlo k takému výraznému oslabeniu väzby na antickú literatúru, sa sotva dá v pravom zmysle hovoriť o renesancii, ktorej podstatným prvkom je návrat *ad fontes*. Spomedzi vzorov európskej renesančnej poézie (s. 21) nedopatrením vypadli Vergiliove *Eklógy*. Prekvapuje údaj o Erazmovej príručke humanistickej poetiky – vo vyčerpávajúcom *Index of Erasmus' Writings* (Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami, P. S. Allen, T. XII, Oxford 1958, s. 16-34) nenachádzame nijaký údaj o podobnom traktáte. Omylom je takisto zaradenie Erazmových *Adagií* a *Rytiera kresťanského* medzi satirickú prózu (s. 35). Popri vrcholnej satire, ktorú tu zastupuje *Chvála bláznivosti*, však mohli figurovať navyše jeho populárne a často štipľavé *Colloquia familiaria*, používané v tom období aj v školách na Slovensku.

Zjavne minimalizovaný priestor zaberá výklad o súdobých orientálnych literatúrach a o českej renesančnej a humanistickej literatúre druhej polovice 15. až po začiatok 17. stor. (necelých 7 strán!). Pre adekvátny obraz situácie to vonkoncom nepostačuje a možno si klásť otázku, či je taký rezumovitý výklad vôbec funkčný.

Jadrom diela je 5. kapitola, obraz slovenskej renesančnej a humanistickej literatúry. Delí sa na závažný úvod (s. 52-72) a 4 podkapitoly – prvé tri analyzujú jednotlivé vývinové fázy slovenského literárneho humanizmu, posledná sa zaoberá ústnou slovesnosťou (s. 237-247). Centrálne tri podkapitoly majú jednotné členenie: po úvodnej charakteristike etapy postupuje J. Minárik podľa žánrov (poézia – náboženská, svetská; próza – náboženská, umelecká, vecná, odborná; dráma) a v ich rámci predstavuje jednotlivé osobnosti, resp. pamiatky. Ak tu napriek faktickej kvantitatívnej a neraz aj kvalitatívnej superiority latinskej produkcie vyznieva celkový obraz skôr v pro-

spech nelatinskej tvorby (pre porovnanie napr. podľa F. Paulsena, *Geschichte des gelehrten Unterrichts, I.* Leipzig 1919, bol v Nemecku v šesťdesiatych rokoch 16. stor. tento pomer 2 : 1 v prospech latinských tlačí, v poézii dokonca 5 : 1), iste ide o autorov zámer akcentovať zdroje a iniciatívy, ktoré viedli k postupnému emancipovaniu domácej národnej literatúry.

Pokiaľ ide o štruktúru expozé, tak ako v diele *Stredoveká literatúra* či v navädzujúcej *Barokovej literatúre*, ani tu sa autor nepúšťa do ďalekosiahlych rozborov. Jeho podanie je skôr stručné, až heslovité. Slabinou takejto koncepcie je absencia celistvejšieho pohľadu a argumentovaného vykreslenia širšieho kontextu. Nespornou výhodou takéhoto prezentovania látky je zasa prehľadná štruktúra, čo zľahčuje používateľovi orientáciu, a to pri knihe, ktorá chce byť predovšetkým vysokoškolskou príručkou, načim hodnotiť kladne. Pravda, ako rukoväť slovenskej renesančnej a humanistickej literatúry dobre poslúži aj pokročilejším i profesionálnym záujemcom. Obsah knihy však prezrádza, že výskum tejto epochy u nás sotva prekročil začiatočnú fázu a najmä naše poznanie humanistickej prózy je veľmi medzerovité. Hodnotu faktograficky až prekondenzovanej knihe nenarušujú ani jednotlivé lapsusy. Napr. chronologicky je členstvo Juraja Wernera (nar. 1490) v Celtesovej *Sodalitas litteraria Danubiana* nereálne (s. 57); smrť Valentína Ecchia (s. 73) posúva epistolografia najmenej do r. 1553; chýrny paškvil *Julius exclusus* (s. 74) je anonymný, okrem bratislavského prepošta Hieronyma Balba sa medzi možnými autormi uvádza najmä Erazmus; *Lexicum symphonum* (s. 88) nie je dielom Žigmunda Geloa Tordu; Sambucov dialóg o ciceronianizme nepatrí do filozofie (s. 162). Isté nepresnosti sú aj v prekladoch latinských názvov diel: na s. 125 *arma* znamená erb, nie zbrane; *casus* (s. 126) označuje osud; *scutum* (s. 155) sa malo vzhľadom na paralelné miesto z Písma preložiť ako štít, nie iba ochrana ap. Pri prepise gréckych titulov je vhodnejšie uprednostniť transkripciu.

Cennou súčasťou príručky je bohatá abecedne usporiadaná bibliografia na konci každej kapitoly. Obsahuje vyše 1 000 položiek, asi polovica z nich sú slovenské publikácie. Bibliografické údaje sú spoľahlivé, presné, odhliadnuc od zopár tlačových chýb v *Dodatku* na s. 42 (1948 = 1984; 1955 = 1985). Údaje o prameňoch nachádzame aj v poznámkach (s. 247-254). Medzi klady diela patria aj vyobrazenia (67), praktickou pomôckou je register autorov a diel (s. 257-267).

Jozef Minárik, náš najskúsenejší bádateľ v literatúre staršieho obdobia, odborník s obdivuhodne širokým diapazónom výskumných záujmov, zhrnul doterajšie výsledky štúdia do syntetického literárno-historického pohľadu na humanizmus, prvého na Slovensku. Po Kuzmíkovom lexikóne slovenských humanistov (Martin 1976) máme teda ďalšiu základnú príručku pre prácu v tejto oblasti. Sotva ju bude smieť ignorovať hocikto, ak sa bude chcieť podujať na seriózny pokus o hlbší výskum, o odstraňovanie pretrvávajúcich bielych miest v našom doterajšom poznaní prípadne o jeho spresnenie.

Daniel ŠKOVIERA

ZPRÁVA O ČINNOSTI JKF ZA ROK 1990

JKF má 315 řádných a 4 čestné členy. 245 je jich registrováno v Praze, 66 v brněnské a olomoucké pobočce. Úzce spolupracuje se Slovenskou JKF, jejíž předseda, PhDr. Pavol Valachovič, CSc., je současně prvním místopředsedou JKF (společná edice ZJKF, finanční příspěvky, výměna přednášejících). Kontakty se zintenzívnily hlavně mezi brněnskou pobočkou a Bratislavou. Brněnští i pražští kolegové metodicky i odborně pomáhají při opětném zavedení latiny na olomoucké univerzitě. Dále navázala brněnská pobočka nově spolupráci s brněnským biskupstvím a s biskupským gymnáziem v Brně.

Výbory a valné hromady se scházely podle potřeby. K personální změně došlo jen v pražském ústředí, kde po úmrtí dr. Ladislava Vidmana, CSc., byla na funkci vědeckého tajemníka v březnu 1990 kooptována dr. Jana Kepartová. Dr. Pavel Spunar, CSc., který vedl medievistickou skupinu po 30 let, předal štafetu dr. Petru Čornejovi, CSc., který byl do výboru kooptován v listopadu 1990. Výbor poděkoval dr. Spunarovi za jeho dlouholetou a vpravdě obětavou práci a doufá, že zůstane i přes své značné pracovní vytížení členem výboru JKF.

Jednotliví členové JKF poskytují odborné konzultace institucím i jednotlivcům, podílejí se na tvorbě učebnic i populárně vědeckých publikací a jejích recenzí. Většina autorů jednotlivých publikací edice Gymnasion, která je připravována Ústavem pro klasická studia a je podporována ministerstvem školství jako doporučená literatura pro žáky gymnázií, je rovněž členy JKF.

Člen výboru JKF a vědecký pracovník Ústavu pro klasická studia, dr. Pavel Spunar, CSc., je členem Grantové agentury ČSAV.

JKF nemá prostředky na vydávání knižních publikací. Vydává jen časopis ZJKF. Tento časopis se vyměňuje i do zahraničí. Je to jediný odborný časopis o klasických studiích v ČSFR, v němž se publikuje česky (s cizojazyčnými resumé), a mohl by tudíž být přístupný i středoškolákům a jejich učitelům i širší veřejnosti. Zatím je rozesílán jen členům JKF.

Bibliografická komise JKF, vedená Dr. Janou Gombárovou, vydává ve spolupráci se slovenskými kolegy jednou za dva roky *Bibliografii řeckých a latinských studií v Československu.* Nyní pracuje na svazku 19.

Pražské ústředí JKF má již léta problémy s prostorami. Sekretariát JKF je umístěn v ÚKS. Knihovna JKF je ve sklepních prostorách na 3 místech v Praze. Její fond je rozšiřován pouze dary a výměnou. Brněnská knihovna JKF je doplňována pouze nákupem *Listů filologických.*

Výbor brněnské odbočky s delším časovým předstihem připravoval s tehdy ještě existujícím KPÚ v Brně druhé setkání latinářů z obou moravských krajů.Konalo se 27. 4. 1990 na gymnáziu Lerchova. Zúčastnilo se ho asi 160 profesorů latiny působících na moravských středních školách a kro-

mě nich i absolventi latiny na brněnské fakultě, kteří působí v Čechách a na Slovensku. Při příležitosti setkání vyšlo první číslo časopisu *Echo Latina*, který začali vydávat studenti latiny na FF MU.

Katedra věd o antickém starověku FF UK v Praze uspořádala 24.11.1990 setkání absolventů latiny, na němž se hovořilo o stavu výuky latiny v českých zemích. Zde byly učiněny první kroky k založení *Asociace učitelů latiny*. Setkání se účastnili i zástupci výboru JKF, kteří usilují o co nejužší spolupráci mezi oběma institucemi.

11.-12. 12. 1990 se konala v Liblicích konference *Klasické vzdělání v ČSFR – současnost a budoucnost*, jíž se účastnily všechny pobočky JKF i SJKF. Prof. Oliva tu přednesl referát o zahraničních stycích klasických filologů a dr. Kepartová o současnosti JKF.

Koncem roku vznikla při JKF v Praze volná skupina latinářů, která nabízí pracovníkům ČSAV základní kursy latiny a četbu klasických, středověkých i humanistických textů z mnoha oborů. Anketa ovšem ukázala, že zájem o výuku latiny mají i pracovníci jiných kulturních zařízení a institucí. Koordinátorem této skupiny je dr. Markéta Klosová.

JKF pořádá pravidelně vědecké přednášky z období antického Řecka a Říma z oblasti historie, filologie, klasické archeologie, epigrafiky, filozofie, raného křesťanství, recepce antiky atd. a z období latinského středověku, kde je interdisciplinární pojetí ještě výraznější (latinisté, historikové, bohemisté, archiváři, pomocné vědy historické atd.), a vytváří tak platformu pro diskusi odborníků různých specializací:

***Praha* – antika: 7 přednášek + 1 mimořádná:**

25. 1. 1990:
Shromáždění věnované památce Dr. Ladislava Vidmana, CSc. Jeho přednášku na téma *Ratio nominum v Novém zákoně* přečetl Dr. Jan Souček.
22. 2. 1990:
Dr. Jana Kepartová, *Příspěvek k výzkumu římských ženských jmen*
29. 3. 1990:
Dr. Jiří Kraus, DrSc., *Antická rétorika a současnost*
26. 4. 1990:
Dr. Jan Janoušek, *Klémens Alexandrijský a idea zbožštění člověka*
31. 5. 1990:
Prof. Dr. Karel Janáček, DrSc., *Mikrologie a filologie*
11. 10. 1990:
Prof. Dr. Stanislav Segert, *Historická úloha koiné* (host z Kalifornie)
25. 10. 1990:
Doc. Dr. Bořivoj Borecký, CSc., *Matematické vyjádření některých principů stylu a kompozice v antických literaturách*
29. 11. 1990:
Slavnostní večer k uctění památky prof. Dr. Bohumila Ryby (ve spolupráci

s Prezidiem ČSAV a Katedrou věd o antickém starověku filozofické fakulty Univerzity Karlovy). Přednášku o prof. Rybovi přednesla Dr. Dana Martínková, CSc.

***Praha* – středověk: 7 přednášek:**
27. 2. 1990:
Dr. Anežka Vidmanová, CSc., *Prameny, citáty, autority. K některým podobným rysům v současné a středolatinské literatuře*
20. 3. 1990:
Dr. Milada Říhová, *Nad dílem Albíka z Uničova*
15. 5. 1990:
Dr. Petr Charvát, CSc., *K sociální struktuře české společnosti v 11. a 12. století*
19. 6. 1990:
Doc. Dr. Noemi Rejchrtová, *Jan Bechyňka – utrakvistický mystik*
23. 10. 1990:
Prof. Dr. František Kavka, CSc., *Karel IV. a jeho úloha při vzniku velkého západního schizmatu*
13. 11. 1990:
JUDr. Jiří Kejř, CSc., *Korunovace krále Vladislava II.*
29. 11. 1990:
viz přednášky z antiky

***Brno* – 3 přednášky + 2 mimořádné:**
12. 3. 1990:
Dr. Věra Barandovská, *Latinské a řecké prvky v systému umělých jazyků*
27. 4. 1990:
Doc. Dr. Miloš Štědroň, CSc., *Latina v hudební tvorbě Jana Nováka*
28. 5. 1990:
Dr. Daniel Škoviera, *Ars versificandi humanisty Valentina Ecchia*
26. 11. 1990:
Prof. Heiner Eichner, *Neuerschlossene Quellen zur Frühgeschichte der lateinischen Poesie* (host z Vídně)
26. 11. 1990:
Prof. Carlo Consani, *Le idee e prattiche dialettologiche fra l'antichità classica e il medioevo* (host z Pescary)

***Olomouc* – 3 přednášky:**
18. 1. 1990:
Doc. Dr. Stanislav Sedláček, *Matematické prvky v římské architektuře* (pro pobočku Jednoty českých matematiků v Olomouci)
8. 3. 1990:
Doc. Dr. Stanislav Sedláček, *Žena v antice* (Šternberk)

22. 11. 1990:
Doc. Dr. Stanislav Sedláček, *Antické památky v Turecku* (ve Skrbni u Olomouce)

Jednotliví členové všech poboček JKF přednášejí v zahraničí (Itálie, Rakousko, SRN, Polsko atd.). JKF dostává pozvánky na mezinárodní konference pořádané mezinárodní organizací FIEC (*Fédération Internationale des Associations des Études Classiques*, jejíž členem je v zastoupení prof. Pavla Olivy. Finanční, tj. devizové potíže znemožňují naši účast na jednáních valných shromáždění FIEC. Výjimkou byl 7. kongres FIEC v Budapešti v roce 1979, kde byla poměrně značná účast našich badatelů. Osmého kongresu v roce 1984 v Dublinu se neúčastnil nikdo. Prof. Oliva se jako referent placený pořadateli mohl zúčastnit 9. kongresu FIEC v Pise v srpnu 1989 s referátem o problematice raných řeckých dějin a zastupovat JKF i na valném shromáždění FIEC. Jednání kongresu se zúčastnil i další člen JKF (předseda brněnské pobočky) prof. Dr. A. Bartoněk, DrSc. Příští kongres FIEC bude uspořádán v roce 1994 v kanadském Quebecku, takže lze stěží očekávat naši účast. JKF udržuje písemný styk se sekretariátem FIEC ve Švýcarsku. Protože je JKF členem FIEC, je zároveň zastoupena i v *Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines*, jehož členem vedle *Union Académique Internationale* (členem UAI je i ČSAV) je např. i FIEC.

Jana KEPARTOVÁ

SPRÁVA O ČINNOSTI SLOVENSKEJ JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLÓGOV PRI SAV ZA ROK 1990

Činnosť SJKF riadil deväťčlenný výbor, ktorého zloženie sa v priebehu roka nezmenilo: Dr. Pavol Valachovič, CSc. (predseda), Dr. Alexandra Mallá (podpredsedníčka), Dr. Daniel Škoviera (vedecký tajomník), Dr. Tomáš Oravec (hospodár), Dr. Jana Bartosiewiczová, CSc., Dr. Klára Buzássyová, CSc., Doc. Dr. Peter Blaho, CSc., Doc. Dr. Peter Kuklica, CSc., a Doc. Dr. Etela Šimovičová, CSc. (členovia výboru). Výbor zasadal nepravidelne; okrem schôdzí 26. 9. a 26. 11. rokovalo častejšie predsedníctvo o zabezpečení chodu spoločnosti. Výborové schôdze hodnotili a zabezpečovali činnosť SJKF v roku 1990 a pripravovali plán na rok 1991.

V uplynulom roku uskutočnila SJKF jednu besedu (26. 3. – o preklade rímskych historikov; spoluorganizátorom bolo vydavatelstvo Tatran, kde diela vyšli) a 4 prednášky: 1. M. Pardyová: *Ranokresťanské umenie v kontexte neskoroantického umenia* (26. 4.); 2. J. Nechutová: *Tradície európskej konsolačnej literatúry* (31. 5.); 3. P. Valachovič: *Antické pamiatky v Turec-*

ku (18. 10.); 4. A. Bartoněk: *Mykénska slovná zásoba* (20. 11.). Rast poslucháčskeho záujmu – na prednáškach sa zúčastnilo v priemere 30 poslucháčov – možno pripísať nielen úsiliu výboru získať renomovaných prednášateľov a ponúknuť atraktívne témy (navyše 2 prednášky boli s diapozitívmi), ale aj prírastkom poslucháčov na štúdiu latinčiny a v neposlednom rade z ujmu pracovníkov katedier FF UK (osobitne umenovedných) o tieto podujatia. Diskusie na prednáškach boli otvorene, živé a zväčša odborne na výške.

Okrem prednášok si SJKF vytýčila za cieľ prispieť k riešeniu problémov okolo transkripcie a flexie antických mien zostavením slovníka. V uplynulom roku sa vytvorila báza excerptov zo Slovníka antické kultury (grécke a rímske osobné mená). K doplneniu bázy z registrov prekladov ap. a ku koncipovaniu sa pre nedostatok času ešte neprikročilo.

Na novú situáciu v školstve reagovalo vedenie SJKF usporiadaním ankety o vyučovaní latinčiny na gymnáziách v Slovenskej republike. Bolo rozoslaných 83 anketových lístkov na gymnáziá v Bratislave, ako aj rovnomerne do všetkých krajov Slovenska. Akcia sa začala koncom oktobra a v priebehu novembra sa vrátilo 74 vyplnených anketových lístkov, čo predstavuje takmer 90 %-nú návratnosť. Výsledky ankety boli prednesené na konferencii *Klasické vzdelanie v ČSFR – súčasnosť a budúcnosť* (Liblice pri Mělníku, 11.-12. decembra 1990) a boli publikované aj v tlači (Učiteľské noviny 1991, č. 3, s. 9).

Aj v uplynulom roku sa SJKF podieľala na vychádzaní *Zpráv JKF* ako spoločného stavovského časopisu klasických filológov Česko-Slovenska, a to jednak alikvotným finančným podielom, jednak publikovaním v tomto časopise. V uplynulom roku sme zredigovali tzv. slovenské číslo (XXXIII-1991), zložené vo veľkej väčšine iba z príspevkov slovenských klasických filológov. SJKF sa zúčastňuje aj na zostavovaní pravidelne vychádzajúcej bibliografie klasických štúdií u nás.

Pokiaľ ide o stav členskej základne, v r. 1990 vstúpili do SJKF 3 noví členovia, na druhej strane dvom členom výbor ukončil členstvo pre neplatenie členského príspevku za viac rokov, jeden člen písomne oznámil, že zo SJKF vystupuje. Do roku 1991 teda SJKF vstúpila s 87 riadnymi členmi.

Spolupráca so sesterskou Jednotou klasických filologů sa okrem spomenutej publikačnej oblasti prejavovala vo výmene informácií a posielaní pozvánok na prednášky a iné podujatia. V uplynulom roku bola osobitne plodná spolupráca s odbočkou JKF v Brne, keďže na bratislavskom fóre vystúpili traja prednášatelia z Masarykovej univerzity v Brne a v brnianskej odbočke zasa odznela prednáška D. Škovieru o humanistovi V Ecchiovi (28. 5.). Spoluprácu našich vedeckých spoločností napomáhali aj pracovné cesty členov výborov.

Pokladáme však za nedostatok v organizácii spomenutej konferencie v Libliciach o stave a perspektívach klasickej filológie v ČSFR, že sa v programe podujatia nerátalo aj s časovým priestorom na rokovanie zástupcov

výborov obidvoch Jednôt, a to najmä vzhľadom na potrebné organizačné zmeny, odrážajúce pripravované nové, politickej federácii zodpovedajúce postavenie národných akadémií vied resp. vznik Česko-Slovenskej učenej spoločnosti.

Dobré kontakty má SJKF s Filozofickou fakultou UK, ktorá poskytuje pre našu činnosť priestory. Navyše veľká časť členstva a väčšina členov výboru pracuje na FF UK, čím sa vytvára organizačná základňa i užšie prepojenie na zatiaľ jediné vedecko-výskumné pracovisko v oblasti antického staroveku na Slovensku. Konkrétna spolupráca s pracoviskami SAV sa týkala predovšetkým Jazykovedného ústavu SAV (slovník antických mien, informácie o podujatiach).

Tradične úzke väzby spolupráce nás spájali s vydavateľstvom Tatran. Prejavili sa v príprave prekladov (prekladanie a lektorovanie chystaných titulov), ale aj v spoločných podujatiach (beseda o triptychu rímskych historikov). Spolupracovali sme aj s prekladateľskými organizáciami – klasickí filológovia boli zastúpení v riadiacej rade Slovenskej spoločnosti prekladateľov umeleckej literatúry a okrem toho v pravidelne organizovanej Letnej škole prekladu odznela prednáška D. Škovieru o prekladaní antických umeleckých textov. Pokračovala aj spolupráca so Slovenským rozhlasom v Bratislave, pre ktorý sa priebežne pripravuje voľný seriál relácií Antická knižnica s mesačnou periodicitou. Tento seriál dostal značnú publicitu aj v tlači a má dobrý poslucháčsky ohlas. Periodická tlač (Večerník) a rozhlas (Bratislavský zvukový denník) propagovali aj prednášky SJKF. Na vysokej grafickej úrovni je však aj tradičná propagácia našich podujatí plagátmi, ktoré zhotovuje doc. Kuklica. Medzi poslucháčmi FF UK propagovali naše podujatia aj vyučujúci členovia výboru SJKF.

SJKF nezaznamenala v uplynulom roku nijaké inštitucionálne zahraničné styky.

Pokiaľ ide o hospodársku agendu SJKF, zabezpečuje ju Organizačné stredisko vedeckých spoločností pri SAV. Jeho služby hodnotíme ako veľmi dobré. Pokiaľ ide o spoluprácu s orgánmi SAV, kladne hodnotíme usilie aj formou pracovných stretnutí funkcionárov vedeckých spoločností prispieť k informovanosti, k výmene skúseností a názorov a k hľadaniu ciest pre rozvoj vedeckých spoločností v budúcnosti.

Daniel ŠKOVIERA

ZPRÁVA O ČINNOSTI JKF ZA ROK 1991

Hlavní náplní práce JKF v Praze v roce 1991 byla stejně jako v minulých létech přednášková a publikační činnost spolu s kontakty s *Fédération Internationale des Associations des Études Classiques* (= FIEC). Vzhledem

k aktuální situaci byla věnována zvýšená pozornost snaze posílit výuku klasickým jazykům na gymnáziích jakož i vytvářet možnosti k prohloubení těchto znalostí mezi zájemci z řad širší veřejnosti. Časově náročné bylo průběžné řešení organizačních úkolů, nutných k řádnému chodu společnosti, zvláště po hospodářské stránce. Lze říci, že v rámci daných možností bylo dosaženo dobrých výsledků. Jako v předešlých létech pokračovala úzká spolupráce se Slovenskou JKF v Bratislavě (společná edice ZJKF, finanční příspěvky, výměna přednášejících).

Pravidelná přednášková činnost byla zaměřena na tematiku z období antického Řecka i Říma, z oblasti historie, filologie, klasické archeologie, epigrafiky, filozofie, raného křesťanství, recepce antiky (např. v historickém románu) atd. a z období latinského středověku, kde je interdisciplinární pojetí ještě výraznější (latináři, historikové, bohemisté, archiváři, pomocné vědy historické atd.) a vytváří platformu pro diskusi odborníků různých specializací. V Praze se konalo celkem 8 přednášek z oblasti antiky a stejný počet z oblasti středověku. Někteří členové JKF přednášeli v zahraničí.

Pomoc při šíření znalostí klasických jazyků se ze strany JKF projevila především tím, že problémům školské výuky latiny u nás i v zahraničí je věnována hlavní pozornost ve svazku *ZJKF* XXXIV 1992, 1-3, připravovaném v roce 1991. Při JKF v Praze vznikla i volná skupina latinářů, kteří poskytují výuku klasických jazyků veřejnosti. Jednotliví členové JKF se účastní odborných konzultací při tvorbě učebnic, recenzují populárně vědecké knihy, popř. se podílejí na jejich přípravě.

Publikační činnost byla i nadále ztěžována nedostatkem prostředků na vydávání knižních publikací, které se úspěšně rozvíjelo zvláště v předválečném období, kdy zásluhou společnosti vyšla řada dodnes hledaných učebnic. V současné době JKF vydává jen časopis *ZJKF*, který od ročníku XXXIII 1991 dostal jméno *AVRIGA*. Název *ZJKF* zůstává v podtitulu. Z finančních důvodů je tento časopis v českých zemích rozesílán zatím jen členům JKF. Jeho plynulému vydávání působí svými důsledky i nadále velké těžkosti situace v našem polygrafickém průmyslu v předchozích létech, která kromě jiného způsobila dlouhé časové mezery při vycházení jednotlivých sešitů. V současné době jsou v tisku svazky ZJKF XXXII 1990, 1-3 a *AVRIGA/ZJKF* XXXIII 1991, 1-4. K vydání je připravena i *Bibliografie za roky 1988-1989*, která vyjde jako *ZJKF* XXXII 1990, 4.

Pokud jde o zahraniční styky, dostává JKF pozvánky na mezinárodní konference, jež pořádá FIEC, jejímž je JKF členem. Zástupcem společnosti v ní je předseda JKF prof. Dr. Pavel Oliva, DrSc., č. k. ČSAV. Finanční a zvláště devizové potíže bohužel neumožňují naši účast na jednáních valných shromáždění FIEC. Příští světový kongres bude pořádán v roce 1994 v kanadském Quebecku, takže lze jen stěží očekávat naši účast. JKF však udržuje průběžný písemný styk se sekretariátem FIEC ve Švýcarsku. Protože JKF je členem FIEC, je zároveň zastoupena i v *Conseil International de*

la Philosophie et des Sciences Humaines při UNESCO, jehož členem je vedle *Union Académique Internationale* (členem UAI je i ČSAV) i FIEC.

V roce 1991 měla JKF 340 členů. Sekretariát společnosti má nyní k dispozici jednu místnost v Ústavu klasických studií ČSAV v Římské ul. 14, 120 00 Praha 2.

Vzhledem k tíživé finanční situaci se početní stav knihovny nemohl zvyšovat potřebnými přírůstky. I tento stav bohužel přetrvává z minulých let. Knihovna JKF je rozmístěna stále ve sklepních prostorách na třech místech v Praze. Knihy jsou tu uskladněny v naprosto nevyhovujících podmínkách pro ně i pro knihovníka, což brání možnému využití stávajících knižních fondů. Tato skutečnost se zřejmě projeví nepříznivě již v nejbližší budoucnosti, kdy lze čekat – po zavedení latiny do škol ve větším měřítku – zvýšený zájem uživatelů knihovny.

Činnost odboček JKF v Brně a Olomouci se rozvíjela samostatně pod vedením vlastních výborů. Olomoucká odbočka uspořádala 4 přednášky o antických památkách.

Jana KEPARTOVÁ – Jan BURIAN

SPRÁVA O ČINNOSTI SLOVENSKEJ JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLÓGOV PRI SAV ZA ROK 1991

Najdôležitejšou udalosťou v živote našej vedeckej spoločnosti r. 1991 bolo Valné zhromaždenie členov, ktoré sa konalo 12. februára 1991. Zúčastnilo sa na ňom 31 z 87 členov SJKF.

Valné zhromaždenie prijalo nové stanovy SJKF, ktoré vypracovala 3-členná skupina pod vedením prof. P. Blahu. Tieto stanovy začali platiť dňom 11. marca 1991; vtedy našu vedeckú spoločnosť a jej nové stanovy zaregistrovalo ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

Valné zhromaždenie zvolilo nové vedenie spoločnosti. Predsedom SJKF pri SAV sa stal doc. Dr. Peter Kuklica, CSc. Vedeckým tajomníkom SJKF sa stal Dr. Daniel Škoviera, hospodárom Dr. Tomáš Oravec. Členmi výboru sú ďalej: Dr. Jana Bartosiewiczová, CSc.; prof. Dr. Peter Blaho, CSc.; Dr. Alexandra Mallá; Dr. Pavol Valachovič, CSc.

Valné zhromaždenie zároveň odsúhlasilo zvýšenie ročného členského príspevku na 40,- Kčs. Výboru SJKF uložilo zahrnúť do plánov činnosti aj starostlivosť o vyučovanie latinčiny resp. klasických jazykov na stredných školách, organizovanie exkurzií, prednášok a sympózií, ako aj rozvíjanie spolupráce s klasickými filológmi najmä v Českej republike.

Výbor SJKF sa v r. 1991 zišiel na 3 schôdzach (24. 1., 12. 2., 29. 11.).

Zameral sa v nich na prípravu Valného zhromaždenia, nových stanov a plánu činnosti na ďalšie obdobie.

V uplynulom roku uskutočnila SJKF 4 prednášky. 1/ *Jubilant Jozef Hrabovský* (M. Okál, 12. 2.); 2/ *Byzantsko-arabské literárne vzťahy* (J. Pauliny, 21. 3.); 3/ *Izidorova kniha De medicina* (F. Šimon, 24. 10.); 4/ *Sokrates* (M. Okál, 14. 11.). Zúčastnilo sa na nich dovedna takmer 150 poslucháčov, značnú časť z nich tvorili nečlenovia, najmä poslucháči FF UK. Oproti r. 1990 ide o mierny rast záujmu. Vedecká úroveň prednášok bola veľmi dobrá, diskusií uspokojivá.

Keďže SJKF sa podujala zaoberať sa aj problematikou vyučovania klasických jazykov na stredných školách na Slovensku, uskutočnilo sa stretnutie dvoch členov výboru (A. Mallá, D. Škoviera) s kompetentnou pracovníčkou ministerstva školstva SR (p. Vaneková) v zastúpení vedúceho odboru gymnázií). Výsledkom rozhovoru bolo konštatovanie, že ministerstvo síce nebráni revalvácii postavenia latinčiny na gymnáziách, nezamýšľa však ani nijakú iniciatívu v tomto smere.

V r. 1991 sme sa rovnako ako v minulosti podieľali na vydávaní časopisu *Zprávy Jednoty klasických filologů* spolu s českou Jednotou klasických filologů, a to finančne i obsahovo. Súhlasili sme s myšlienkou dať časopisu jednoduchší, medzinárodný názov (*Auriga*).

Členská základňa SJKF k 31. 12. 1991 predstavovala 86 riadnych členov, čo je pokles o jedného. V uplynulom roku sme nezískali nijakého nového člena SJKF.

Spolupráca so sesterskou Jednotou klasických filologů sa uskutočňovala jednak na báze spoločného časopisu, jednak formou informácie o podujatiach. Z termínových dôvodov sme sa nemohli zúčastniť na rokovaniach výboru JKF v Prahe, na ktoré sme boli pozvaní. Preto sa ani neuskutočnilo stretnutie členov výborov, na ktorom by sa mali zásadne riešiť vzťahy medzi našimi vedeckými spoločnosťami, s ich reprezentovaním na medzinárodnom fóre *Fédération internationale des Associations des Études Classiques*, príp. otázka spoločného koordinačného útvaru. JKF v Prahe boli poslané naše nové stanovy.

Dobré kontakty má SJKF s Filozofickou fakultou UK, ktorá nám poskytuje priestory na našu činnosť. Veľká časť členstva a väčšina členov výboru pracuje na FF UK. Poklesla však intenzita pracovných kontaktov k vydavateľstvu Tatran, čo je vysvetliteľné súčasnými problémami vo vydavateľskej sfére. Jednotlivci udržiavajú a nadväzujú pracovné kontakty aj s ďalšími vydavateľstvami, s ústavmi SAV a inými inštitúciami. V r. 1991 bol člen výboru SJKF členom poroty Ceny Jána Hollého, ktorá bola udelená prof. J. Špaňárovi za preklad Platónovho súborného diela. Prekladateľ potom prednášal o problematike pretlmočenia v Letnej škole prekladu (september 1991). Oslabila sa pružnosť v spolupráci so Slovenským rozhlasom, informácie o pokračovaní cyklu Antická knižnica treba pokladať za nedostatočné.

Inštitucionálne zahraničné styky sme v minulom roku nezaznamenali. Členovia výboru (spolu s poslucháčmi klasickej filológie FFUK) sa stretli s prof. Dim. Nikitasom z Univerzity v Solúne, ktorý tu predniesol prednášku v rámci návštevy Univerzity Komenského.

Propagáciu podujatí SJKF možno pokladať za primeranú, na dobrej úrovni. Robí sa plagátmi v budovách Filozofickej fakulty, oznamami vo Večerníku príp. v rozhlase.

Vedenie hospodárskej agendy SJKF zabezpečuje Organizačné stredisko vedeckých spoločností pri SAV Jeho služby hodnotíme ako veľmi dobré a osožné.

Daniel ŠKOVIERA

ZPRÁVA O ČINNOSTI JKF ZA ROK 1992

a) ***Přednášky, konzultace, recenze***

I v roce 1992 pořádala JKF pravidelně vědecké přednášky z období antického Řecka a Říma a z období latinského středověku. Vytváří tak platformu pro diskusi odborníků různých specializací.

Jednotliví členové JKF se účastní odborných konzultací i při tvorbě učebnic a publikací napomáhajících učitelům klasických jazyků (letos např. při přípravě Anotované bibliografie českých a slovenských prací o antice, vydané Ústavem pro klasická studia ve spolupráci s nakladatelstvím H&H atd.).

Členové JKF recenzují též populárně vědecké knihy, někteří se podílejí přímo na jejich přípravě. Většina autorů jednotlivých publikací edice *Gymnasion*, která je připravována Ústavem pro klasická studia, je rovněž členy JKF. Tato Edice o antice a antických tradicích je určena především pro školy s výukou latiny a řečtiny, ale i pro učitele dějepisu, estetiky, výtvarné výchovy, češtiny, hudby a pro širší veřejnost.

b) ***Zahraniční styky***

V JKF se pořádají též mimořádné přednášky zahraničních hostů (letos např. Ch. Meier ze SRN, viz níže). A naopak, členové JKF přednášejí též v zahraničí (např. dr. Kepartová, dr. Bažant, dr. Kurzová atd.).

JKF udržuje písemný styk se sekretariátem FIEC ve Švýcarsku. Protože je JKF členem FIEC, je zároveň zastoupena i v *Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines*, jehož členem je vedle *Union Académique Internationale* (členem UAI je i ČSAV) např. i FIEC. V září t. r. se prof. Oliva zúčastnil 22. valné hromady delegátů FIEC (*Fédération Internationale des Associations des Études Classiques*) ve Stockholmu. Příští kongres FIEC bude uspořádán v roce 1994 v kanadském Quebecu, takže lze stěží očekávat naši účast.

c) ***Publikační činnost***

JKF vydává i nadále časopis *ZJKF*. Z organizačních důvodů došlo v letošním roce ke zpoždění, ale práce se nezastavily a schodek bude vyrovnán. Vedle studentského časopisu *Echo Latina*, vydávaného v Brně, je to jediný časopis o klasických studiích u nás, v němž se publikuje česky (s cizojazyčnými resumé). Bohužel je zatím z finančních důvodů rozesílán jen členům JKF. Letošní jedno číslo bylo věnováno problematice výuky latiny. Bibliografická komise JKF vydává jednou za dva roky *Bibliografii řeckých a latinských studií v Československu.*

d) ***Prostory***

JKF má již léta problémy s prostorami. Sekretariát JKF je umístěn v ÚKS, Římská 14, Praha 2. Knihovna JKF je ve sklepních prostorách. Z důvodů enormního zvýšení nájemného budeme muset knihovnu redukovat.

e) ***Organizace JKF***

Členů JKF je 340. Pobočky Brno, Olomouc. Skupina antická, medievistická, školská (zde byla navázána úzká spolupráce s *Asociací učitelů klasických jazyků* – ALFA). Tato Asociace má napojení na mezinárodní Asociaci.

PŘEDNÁŠKY V JKF V ROCE 1992

Antika:

30. 1.
PhDr. Martin Svatoš, CSc., *Jan Kvíčala a Josef Král v počátcích české univerzity v Praze (1882-1886)*

27. 2.
PhDr. Martin Svatoš, CSc., *Jan Kvíčala na sklonku své kariéry*

26. 3.
PhDr. Jiří Kraus, *Rétorika a kultura*

30. 4.
Doc. Dr. Dušan Machovec, CSc., *K hermeneutice pojmu eidos v Aristotelově filozofii*

28. 5.
Prof. Dr. Pavel Oliva, DrSc., *Helénističtí vládci a svoboda Řeků*

25. 6.
Prof. Ch. Meier, *Entscheidung für Europa. Wie es zu den Griechen kam*

29. 10.
Prof. Dr. Radislav Hošek, CSc., *Dionysios Areopagita – poslední antický novoplatonovec*

26. 11.
Ing. Vladimír Slunečko, *Historické pozadí převzetí písma u Etrusků a Latinů (O původu latinské abecedy)*

Medievistika:
21. 1.
Dr. Blanka Zilynská, *Biskup Filibert a Čechy*
25. 2.
Dr. Jiří Hošna, CSc., *Sv. Václav v obraze středověké literatury*
17. 3.
Doc. Dr. František Šmahel, DrSc., *Neznámá ilustrovaná historie husitství*
14. 4.
Prof. MUDr. Ervín Černý, *Zaniklé osady a jejich polnosti*
12. 5.
PhDr. Michal Svatoš, *Přenesení universitní ideje do Prahy*
16. 6.
PhDr. Petr Charvát, CSc., *Kupec Samo*
13. 10.
Doc. Dr. Eduard Maur, CSc., *Morové epidemie v českých zemích ve 14. a na počátku 15. století*
17. 11.
Dr. Antonín Kostlán, CSc., *Pohromy každodenního života a konec středověku v Čechách*

Jana KEPARTOVÁ

SPRÁVA O ČINNOSTI SLOVENSKEJ JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLÓGOV PRI SAV ZA ROK 1992

Uplynulý rok bol druhým rokom práce nového výboru, ktorý zvolilo Valné zhromaždenie SJKF 12. 11. 1991. Aktivitu našej vedeckej spoločnosti usmerňoval výbor na čele s predsedom SJKF doc. Dr. Petrom Kuklicom, CSc. Sedemčlenný výbor sa v minulom roku nezišiel ani raz v plnom zložení. Uprednostňoval operatívne porady, na ktorých sa riešili aktuálne úlohy. Túto metódu práce napomáhala skutočnosť, že 5 členovia výboru pracujú na FF UK v Bratislave. Výbor zabezpečoval realizáciu podujatí SJKF. Na svojom poslednom zasadnutí 3. 12. 1992 rozhodol o zvýšení ročného členského poplatku zo 40,- Kčs na 50,-, aby sa aspoň sčasti dali uhradiť výdavky najmä na zvýšené poštovné.

Roku 1992 usporiadala SJKF 4 prednášky, a to: 1/ *Nápis na disku z Faistu – jeden z pokusov na Slovensku o jeho rozlúštenie* (M. Okál, 26. 3.); 2/ *Preklady Platónových dialógov do slovenčiny* (J. Špaňár, 9. 4.); 3/ *Delfské výroky* (P. Kuklica, 5. 11.); 4/ *Athos – duchovné centrum nového Grécka* (D. Škoviera, P. Valachovič, 3. 12.). Na prednáškach sa zúčastnilo 110 poslucháčov, pomerne veľký bol záujem z radov študentov FF UK aj ďalších

nečlenov SJKF. Vedecká úroveň prednášok i diskusií bola pomerne veľmi dobrá.

Po dlhšom čase sme usporiadali tematickú exkurziu. Tentoraz bolo naším cieľom Carnuntum resp. Petronell a Bad Deutsch Altenburg. Organizovania sa ujal Dr. Tomáš Oravec. Navštívili sme archeologické vykopávky, dva amfiteátre a muzeálne expozície. Napriek nepriaznivému počasiu sa toto užitočné podujatie vydarilo, azda trocha väčší záujem oň sme očakávali zo strany študentov klasickej filológie; kvôli nim sme zvolili termín počas semestra, 17. X. Na exkurzii sa zúčastnilo 25 záujemcov.

Pozornosť, ktorú SJKF najmä v r. 1990 a 1991 začala venovať situácii vo vyučovaní klasických jazykov na Slovensku, sa premietla do prípravy seminára o vyučovaní latinčiny na slovenských gymnáziách, ktorý sa konal 14. 5. Hlavnou organizátorkou bola členka výboru SJKF Dr. Alexandra Mallá. Záujem o podujatie prejavilo 35 účastníkov, predmetom pozornosti bolo postavenie latinčiny na gymnáziách, osnovy vyučovania na rozličných typoch škôl, učebné pomôcky a texty. SJKF sa usilovala ponúknuť na tomto fóre bázu aj pre ustanovenie asociácie učiteľov klasických jazykov, sformovať tu však jej prípravný výbor sa nepodarilo, aj keď myšlienka takejto organizácie našla priaznivú odozvu.

Naša spolupráca so sesterskou Jednotou klasických filologů sa uskutočňovala predovšetkým na báze spoločného časopisu *Zprávy JKF*, ktorý od ročníka XXXIII/1991 nesie nový medzinárodný názov *Auriga*. A práve tento zväzok, ktorý vyšiel v uplynulom roku, pozostáva takmer výlučne z príspevkov slovenských klasických filológov a bol u nás redigovaný (D. Škoviera). Časopis dostali poštou alebo osobne všetci platiaci členovia SJKF (ešte pred zvýšením poštovného).

Spoločne s českou JKF zostavujeme periodicky vychádzajúcu *Bibliografiu klasických štúdií v Československu*. Údaje za Slovensko zabezpečuje Dr. Pavol Valachovič. Výbor SJKF rozhodol o pokračovaní v príprave spoločnej bibliografie prinajmenej za obdobie do konca r. 1992, odporúča však kontinuáciu aj po tomto dátume.

SJKF dostávala z JKF v Prahe informácie o prednáškových podujatiach. Stretnutie výborov sa však neuskutočnilo, keďže politická situácia urobila organizačné rokovania bezpredmetnými.

Kontakty konkrétnej spolupráce má SJKF s Filozofickou fakultou UK, ktorá nám poskytuje priestory na našu činnosť. Navyše veľká časť členstva a väčšina členov výboru pracuje na FF UK. Poklesla intenzita kontaktov s vydavateľstvami, spolupráca s ústavmi SAV a ďalšími ustanovizňami nemá širší inštitucionálny charakter.

Zahraničné kontakty SJKF v uplynulom roku nezaznamenala.

Členská základňa SJKF k 31. 12. 1992 predstavovala 89 členov, čo je prírastok o troch. V uplynulom roku sme získali 4 nových členov, jeden člen SJKF (doc. Dokuš) zomrel.

Propagáciu podujatí SJKF možno pokladať za primeranú, na dobrej úrovni. Robí sa plagátmi v budovách Filozofickej fakulty, ojedinele aj inde, oznamami vo Večerníku príp. v rozhlase.

Vedenie hospodárskej agendy nám zabezpečuje Organizačné stredisko vedeckých spoločností pri SAV. Jeho služby hodnotíme ako veľmi dobré a osožné.

Daniel ŠKOVIERA

Upozornění čtenářům

Bibliografie řeckých a latinských studií v Československu 1988-1989 (Auriga – ZJKF XXXIV 1992, 4) vyšla jako samostatný titul v nakladatelství KLP – Koniasch Latin Press, Praha 1993. Publikace je poskytována v rámci předplatného ZJKF.